

Byrum og byudvikling - nogle perspektiver

John Pløger, juli 2008

John Pløger er dr. art. og lektor på Roskilde Universitetscenter.
Akademisk partner i Byens rum som udviklingsstrategi.

Byens rum som udviklingsstrategi er et tværfagligt udviklingsprojekt, der søger at udvikle en ny tilgang til, hvordan byens offentlige rum kan virke som katalysator for udvikling af byens rum ved et fokus på forandring og betydning som strategiske redskaber. Projektet er forankret hos Juul|Frost Arkitekter, FORSKNING+KOMMUNIKATION ved Helle Juul med John Pløger fra RUC som akademisk partner. Byens rum som udviklingsstrategi løber indtil efteråret 2009 og er finansieret af Realdania. Se www.byensrum.dk for yderligere information.

1 Indledning

Byrum er i fokus, i særdeleshed i det politiske fokus. Det skyldes ikke mindst bykonkurrencen, men også fremkomsten af urbane fænomener som 'gentrification' og 'kreative klasse', der formodes at stille høje krav til byrummets kvalitet. Byrummets kvaliteter, og hvad der er byrums-kvaliteter, er også meget debatteret indenfor arkitekturfaget. Byens rum som udviklingsstrategi er opstået gennem den øgede dialog mellem arkitekter og samfundsvidenskab, der er resultatet af den bypolitiske og planfaglige forståelse af, at byrum er mere end rum, funktionalitet, form eller arkitekturværk. Arkitektkonkurrencer beskæftiger sig mere og mere med 'helheden', 'miljøet', 'atmosfæren' og andre socio-kulturelt og menneskelige diffuse forhold. Måske er drømmen og begæret mere vigtig end rummets faktiske materialiteter? Måske er det mere vigtigt hvad der foregår, end hvor det foregår? Måske skal vi til at tænke rum som noget foranderligt, frem for noget der holder i 100 år?

Et delmål for arbejdet er at få dels et kritisk blik på og forståelse af byens kræfter, dynamikker og strømme, og et andet delmål er at omsætte dette til nogle forslag til, hvordan man kan arbejde med disse forhold. Som en indgang til arbejdet fremstiller vi her den grundlæggende tænkning for dette projekt, der så bliver inspireret og kvalificeret gennem vores seminarer, konferencer og antologier.

2 Aktuelle bypolitiske tænkning

Ingen by med respekt for sig selv har ikke et arbejde med at udvikle deres byrum, og det sker for alle som en del af en mere eller mindre klar byudviklingstænkning. Sønderborg, Frederikshavn, Svendborg, Esbjerg og Korsør er i startfasen, og Vejle, Horsens, Kolding og Skanderborg har været der et stykke tid, og de store byer har været der længe, men ofte uden egentlig byudviklingsstrategisk tænkning. De har levet af f.eks. at være regionale bycentre eller konference-/turistbyer. Odense har opdaget, at det ikke er nok at være landets 3. største by og være H.C. Andersens by.

Der er en række honnør-ord i spil, hver gang politikerne skal sige et ord om byen eller beskriver planer for dens udvikling. Det er:

Grønne værdier:

Der tales om parker og grønne områder for borgeren, men der tales også mere og mere om den 'bæredygtige' byudvikling, hvor trafik og CO2 forurening i dag anses som de vigtigste problemer at løse.

Det 'gode' byliv

Nydelsens by er kommet i centrum. Der skal være kulturelle events, æstetisk attraktive rammer, promenader, uformelle mødepladser, rekreative tilbud, spændende arkitektur og international arkitektur i byen.

Forskellighed-i-fællesskab

Byen skal være for alle, den skal kunne rumme byboernes forskellighed og den skal have mødesteder hvor denne forskellighed kan komme til udtryk. Da byerne er mere og mere præget af immigration og internationalisering af erhvervsliv, forskning og undervisning er det også væsentligt, at der bliver skabt rum for denne kosmopolisme.

Spektakulær arkitektur

De danske byer er vendt tilbage til en arkitektur-tænkning, der egentlig bystrategisk blev forladt for en del år siden, nemlig at tænke i enkeltværk med stor signalværdi. Det er en fyrtårnsstrategi, som man ellers har kritiseret f.eks. Bilbao for at tage bl.a. på bekostning af andre behov i byen.

»Det går stærkt«, hævdede Klaus Bondam til et debatmøde om 'Metropolen og boligbyen'. Der er ikke tvivl om, at København som mange andre byer har fået sat et omfattende engagement omkring byens udvikling i gang, også med hensyn til at få aktiveret borgeren i debatten. Byerne vil gerne fremstå som byer, der vil lytte, debatteres og kritiseres, i hvert fald ud fra det som Bondam betegnede som 'det begrundede argument'. Der er bare det, at den del af byudviklingsdebatten, der handler om byrum, helt er domineret af arkitekter og deres diskurser og tænkemåder. De har haft magt til at få æstetismen til at beherske debatten (højden på husene, byggestil og arkitektonisk 'tradition', byrummets helhed mv.). Det skal være pænt og ordentlig. Alle er for så vidt enige om at, 'der skal være plads til alle' i byen, bare ikke når det gælder arkitektur og byrumsformning.

Man gør for lidt ud af at diskutere det meningsfulde byrum. Når man diskuterer byrum ift. byudviklingen er det turistens byrum, dvs. shopping, events, metropolzoner, oplevelser, 24-timers festbyen, 'celebrity'-arkitektur (alle skal have Gehry, Liebeskind, Sjooters, Holl), kunsten i museerne, teater og opera som events i byrummet. Dette er ikke hverdagslivets byrum, og det er primært den 'kreative' øvre middelklasses byrum. Det er som sådan det symbolsk-imaginære byrum der sættes på set i relation til behovet for den kreative, innovative og vækstorienterede by. Der sættes mange ressourcer på at sikre eller genopfinde byens arkitektoniske arv og identitet, udvikle byrummets æstetiske kvalitet, kulturhistoriske referencer og udvikle nye spektakulære boliger og arkitekturværk (BIGs forslag til 'VEJLE' boliger langs havnen er et eksempel på dette). Der er ikke megen fokus på det den engelske forfatter Jonathan Raban for mange år siden kaldet The Soft City (1972), dvs. byen for 'de bløde værdier'.

Byerne sætter meget på deres centrum- og havneområder (hvis der er nogen), og i dag fokuseres der på kvaliteten i mangfoldigheden af byrum. Bylivet er vaner og rutiner, men også flydende og mobilt og mange benytter mange forskellige byrum i løbet af dagen og ugen. Byens offentlige rum stimulerer den æstetiske sans, oplevelsen, nydelsen både positivt og negativt. Byrummets mangfoldighed af aktiviteter, mennesker og relationer er en stimulans i sig selv, på godt og ondt. Man irriteres og frustreres, man nyder og forestiller, men man kan også frygte visse byrum. Byen er for blikket og alle sanser, og det er den by man forsøger at 'ramme' i den nuværende byrumspolitik.

Det er således ikke nok at sige, at byrummet eksisterer som repræsenteret gennem ord, diskurser, arkitektur eller objekter i rum, fordi det at sanse byen ikke kan reduceres til, hvad der kan siges. På den anden side opkommer byens mening og betydning, fordi subjektet er del af intersubjektive betydningsskemaer og har en subjektiv fortolkning af det bymæssige landskab og dets liv. Individet tilskriver byen mening, men henter også 'inspiration' fra deres begær, drømme, erfaringer, levemåder, livsfilosofier og fra en mængde andre fænomener, som f.eks. hvad der faktisk foregår og hvordan det tolkes.

3 Byrumsteori set socio-rumligt

Traditionelt har byteorien set på økonomi og politik som de afgørende faktorer for byudviklingen og rumproduktionen. Det vil sige, at markedskræfterne, kapital og ejerforhold anses for at spille den betydende rolle for byrumsudviklingen. Denne tilgang var og er vigtig i forståelsen af en lang række strukturelle forhold i byen, spændende fra infrastruktur, bolig-planlægning, social politik og udviklingen af fritids- og konsumverdenen. Diskussionen er vendt tilbage i form af debatten om neoliberalismen, hvor argumentet er, at marked og kapital har fået stor indflydelse på bypolitik og planlægning gennem satsningen på 'public-private partnerships'. Bygningen af Operaen og Ørestad ses som effekter af denne udvikling.

Det byteoretiske felt er, især internationalt, enormt og ethvert forsøg på at påstå, at der kan gives et overblik, må ignoreres. Forsigtigt kan man overordnet sige, at der findes en 3-4 dominerende perspektiver på byen, nemlig det økonomiske, det socio-kulturelle, det arkitektoniske og det tekstlige (Pløger 2001), men som byrum er byen diskuteret som byform, byplanlægningsidéer i et historisk perspektiv, bykonkurrence og byen som et meningsfuldt sted at leve og bo.

Inden for hvert af disse felter findes der en myriade af forskellige perspektiver og teorier, men der er næppe tvivl om, at indenfor den kritiske byteori har der været nogle afgørende hovedstrømninger – teoretikere og perspektiver – hvis vi ser på de sidste 20-25 år. Det er disse, som bliver fremhævet her.

'Gridbyen' eller kvadraturen er måske det mest kendte eksempel på funktionel byplanlægning (se f.eks. Kjærdsdam 1995). Det var et planlægningsideal, der blev formuleret 800 år fvt. (Millet), men grid-byen kendes fra både renæssancen, merkantilismen og den fremvoksende industrialisering i 1600-tallet. Det blev et ideal, der også var en inspiration for fremkomsten af den effektive industriby. Byform handler om at se byen som en rumlig-landskabelig struktur og at se på dens fysiske udtryk i form af pladser, gader og boliger. Der kan f.eks. være tale om at fremhæve Haussmanns boulevardisering af Paris 1820-40, 1930'ernes Fingerplan for København eller 1950'ernes suburbanisering i Danmark og i det hele taget Skandinavien. Bech-Danielsen (2006:170-71) viser, hvordan man kan følge en line fra 1890-90'ernes karrébebyggelse i København, over 1900 tallets villaer, 1920'ernes muremestervillaer, 1940'ernes rækkehuse, 1950'ernes statslånshuse, 1960'ernes etageboliger, 1970'ernes blokbebyggelse, parcelhuse og gårdhavehuse, 1980'ernes tæt-lav og Høje Tåstrup som en historisk-arkitektonisk linje, hvor byen 'voksende' fra centrum og til forstæderne.

Haussmanns 'boulevardisering' af Paris i midten af 1800-tallet er et andet eksempel på ønsket om at effektivisere cirkulationen af varer og mennesker i byen. Også her indgik som tidligere en udstrakt zonerings af byerne. Havebyerne er et eksempel på en planlægning, der lagde vægt fællesskabet og hverdagslivets behov frem for trafikken og cirkulationen, mens den københavnske Fingerplan så at sige ville forene trafikken og 'havebyen' som ideal. Kevin Lynch udviklede i 1950'erne sin metode til at få lokalbefolkningen til at aflæse stedets fysiske-landskabelige pejlemærker, og han identificerede 'distrikter', 'grænser', 'landemærker' og 'knudepunkter' som det borgerne opfattede som særtrækkene (Kjærdsdam 1995:73).

Byformningen repræsenterer imidlertid ikke kun idéer om den fysiske formning af byen, men arkitekturteorien udviklede svar på de problemer faget mente, byen stod over for. 'Funktionalismen' er et eksempel på dette. Funktionalismens idé er blevet beskrevet på følgende måde: »Den arkitektoniske form var en frihedens stil, den sociale funktion et lighedens udtryk: Også i samfundets ydre form kunne

klaseskellene ophæves, og de tilbagestående befolkningsgruppernes miljøstandard styrkes» (Gunnar Asplun, her Bech-Danielsen 2004:10). Funktionalismen handlede om lighed, frihed og sundhed, og Le Corbusiers monumentale forstæder skulle give de mindrebemidlede store, lyse kvalitetsboliger, stimulere til at mødes i det offentlige rum, og have lys og grønt som omgivelser for fællesskabet.¹

I dag ser vi i lyset af den inter-urbane konkurrence en ny interesse for byens former, men nu i form af en kolossal satsning på spektakulær arkitektur, enten i form af sportsarenaer, shopping malls, conferencecentre, museer eller renovering af de-industrialiserede havneområder og boligbygning langs havnefronten. Vi har fået 'signalarkitektur' i forening med 'celebrity-arkitektur', hvor der er etableret en arkitektelite, som inviteres til at bygge i byer, der ønsker at styrke sin position i den interurbane konkurrence. Daniel Liebeskinds jødiske museum i Berlin var et af de første arkitekturværker, hvor værket viste sig at være mere interessant end museet.

Inden for det økonomiske perspektiv har den marxistiske teori om kapitalakkumulation og dens bymæssige og sociale virkninger været fremherskende (Tonboe 1988). Her bliver byen set som det centrale sted for kapitalens strømme af penge og varer, bl.a. gennem kapitalens cirkulation i ejendomsmarkedet. Et af de nyere eksempler på denne retning er teorien om 'rent gap' førende til en urban 'gentrification'. Gentrifikationsteorien har faktisk haft stor indflydelse på den aktuelle debat om nye byudviklingstendenser langs havnefrontene og mere forventet for analysen og debatten om transformationen af nedslidte bydele som f.eks. Vesterbro i København og Grünerløkka i Oslo (Aspen 2005). Det er mere den socio-kulturelle gentrifikation, der er fokuseret på, end den politisk-økonomiske forklaring.

I de senere år har vækst været et centralt tema med speciel fokus på 'den kreative by' og dens bykonkurrencebetingelser (Cronin & Hetherington 2008). Storbyernes position som produktionssted er forandret til byer for udveksling af varer, konsumtion og kreative erhverv (og en uformel økonomi der er politisk negligeret). Informationsalderen har – på trods af andre prognoser – ført til en revitalisering af byerne som steder for nærhed, face-to-face møder, netværksdannelser og tillidsbaserede relationer.

I den nyere byteori ses byen og bylivet som formet i en socio-spatial rumlighed, hvor pointen er, at byens rum og materialiteter er skabt af sociale væsener og indgår i en dialektisk relation til mennesker, der bruger rummene (Lefebvre 1991, Simonsen 2006). Lefebvre er blevet kendt for hans begrebsliggørelse af dette forhold gennem begreberne rumlig praksis (brug af rum), rummets repræsentationer (ekspertes rum) og repræsentationernes rum (menneskets rum i dets symbolisme og passive brug).

Her kommer det meningsfulde byrum ind i billedet, dvs. de repræsentationer omkring byrum, der skabes af menneskers hverdagslige praksis gennem rutinemæssige handlinger, symbolske tilskrivninger, kropslige erfaringer og oplevelser i rum. Mere præcist kan man tillægge (Shields 1999), at dette er kulturelt og reflektivt tilskrevne betydninger til rumlige forhold, og 'narrativerne' og 'kronotoperne' (Simonsen 2006) er således vigtige for en forståelse af byrummenes mening og betydning.

¹ Claus Bech-Danielsens bog (2004) *Moderne arkitektur – hva' er meningen?* giver en fremragende indsigt i disse aspekter af dansk/skandinavisk modernisme.

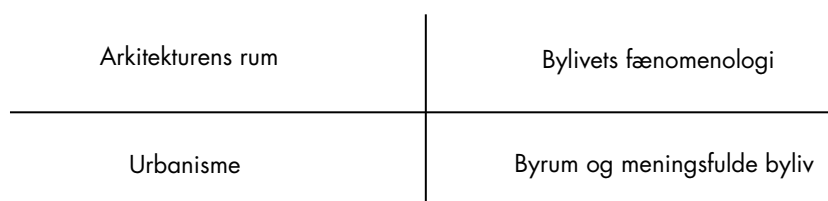
Der florerer nye buzz-words i dansk bypolitik og planlægning f.eks. kreative klasse, kreative by, innovative by, byturisme, interurban konkurrence, 'governance' og event-byen. Dette er vigtige, symbolske repræsentationer for den moderne by, der gerne vil vise handling og attraktivitet, og især byrummet er kommet meget i fokus som attraktionsfaktor med æstetiske, event og socio-rumlige kvaliteter.

4 Byers nye udfordringer

Amin & Graham (1997) forsøger at beskrive de socio-rumlige forhold som for tiden behersker tænkningen omkring byen og byudviklingen. Det er en tænkning, hvor rummet er i centrum og derfor også hvordan der bedst kan planlægges for disse forhold. Bypolitisk, planfagligt og byudviklingsstrategisk tænkes byen som værende en node i det globale netværk. Byen er et nexus, dvs. hvad den skaber gennem den relationelle nærhed i en verden af hastige strømme. Byen betragtes som den regionale og nationale økonomiske motor, og her er den kreative by i fokus. Den kreative by er centreret omkring urban kultur og turisme (f.eks. også 'night-time economy'), kreativ virksomhed indenfor medier, underholdning, IT, avanceret service, udøvende kunstnerisk virksomhed (herunder også gallerier, museer, teater mv.). Denne bys borgere kræver mange symbolsk betydningsfulde arenaer ift. livsstil, arbejde og fritid. Nodal byen og den kreative by fordrer stedstæthed og grader af stedsbundethed i form af relationer, agglomerationer og uformelle face-to-face kontakter.

Men det er også en multiplex by skabt af en samtidighed af multiple rum, tider og sammenvævninger, hvilket på den anden side også skaber forskellighed og modsætninger pga. forskellighed. Den urbane heterogenitet – de multiple socio-rumlige cirkler og den kulturelle hybriditet – skaber en kompleks basis for det bypolitiske og byplanlægningsmæssige arbejde, hvor byaktørerne ofte har svært ved at navigere og udpege de relevante kræfter og processer, som de er oppe imod eller burde samarbejde med.

Ser man på den helt aktuelle by- og planlægningssteori (Amin & Thrift 2002, Hillier 2007, Hubbard 2006) ser vi en vending mod filosofien (især den vitalistiske), fænomenologien (kroppen) og hermeneutikken (perspektiver), i forlængelse af det som engang blev omtalt som post-strukturalismen. Der er ofte tale om en indflydelse og udvikling af en tænkning, der ikke reflekteres i denne sammenhæng, men som en teoretisering og begrebsdannelse der abonnerer epistemologisk, ontologisk og social-teoretisk på disse filosofier. Man kunne forsøge at se det som skitseret i modellen.

Grunden til at vi tør påstå, at der findes en mere eller mindre eksplicit reference til denne model er, at det meste af den nyere byteori anvender begreber som kræfter, forbindelser, netværk, relationer,

kompleksitet, diversitet, det imaginære, nodalitet, punkter mv. som del-dimensioner i byens bestemmende konstitueringsrelationer og skabelse af dens særlige konfigurationer, konstellationer og re-figurationer.

Arkitekturens rum

Der er de seneste år opstået en kolossal politisk bevågenhed ift. den symbolske signalværdi af spektakulær arkitektur, men samtidig har der ikke været den samme politiske forståelse for arkitekturen som også byrums-formning. Der har således været en stærk kritik af byrumsformningen langs havnefronten (Carlberg & Christensen 2005). Den kritik er ikke kun dansk. Hvor kritikken i København bl.a. går på, at arkitekturen er ensartede kontor- og hotel-containere, spærrer byrummet fra kanalen – både med hensyn til aktiviteter, promenade og udsyn – og alene er udtryk for en kortsigtet økonomisk tænkning, så har man i andre lande kritiseret, at havnefronten blev plastret til med indkøbscentre og dyre lejligheder.

Arkitekturen har ved havnefronten haft en tre-fire udtryksformer: ensformige, rationalistiske og billige hotel- og kontorbygninger, kæde-hoteller, etableringen af handle-rum i nybyggeri og bevarede de-industrialiserede lager- eller fabriksbygninger og spektakulær arkitektur. Det er anonym arkitektur og den spektakulære arkitektur der vækker modstand og debat, men samtidig er det også politikens to foretrukne byrum. Dels fordi den anonyme arkitektur er god økonomi (turisme og arbejdspladser) og dels fordi den spektakulære sætter byen på verdenskortet.

Carlberg & Christensen (2005:69) omtaler erhvervslivets lokalisering i havneområdet som etableringen af domiciler der for investorerne har den kvalitet, at de skaber rammen - en "spatial logik" i form af "knudepunkter" – for en række flows/strømme som f.eks. kapital, avanceret tjenesteydelser, organisatoriske aktiviteter og skaber samtidig et image af centralitet og betydning. Boligerne langs havne og kanaler er blevet attraktive for post-50 segmentet, DINKs (Double-Income-No-Kids) og SINKs (Single-Income-No-Kids) og disse boligområder udvikler sig i høj grad til at være "et værn mod underklassen" (ibid:124). Carlberg & Christensen viser disse træk på Christianshavn, og de er udtryk for, at der er tale om indflytningen af en økonomisk og kulturel ressourcestærk suburban middelklasse, der flytter ind til byen for dels at have byens sociale muligheder og kulturelle tilbud indenfor rækkevidde, men også ønsker at have bylivets andre sider – gadeliv, hjemløse, støj og den aldrig sovende by – på en armslængdes afstand. Som tidligere by- og boligminister Jytte Andersen selv engang udtrykte det: »Vi ønsker forstaden ind i byen«.

Claus Bech-Danielsen (2004) spørger, om vi ser en ny mening i arkitekturen? Han mener, der er sket et skift fra modernismens "kobling mellem 'frihed og lighed' [der er] erstattet af en begejstring over mangfoldighed og 'frihed til forskellighed'" (2004:130). Det skyldes samfundets stadig større fokusering på "individualitet, forskellighed og mangfoldighed" (2004:149) samtidig med, at det er

blevet mere accepteret, at der altid findes mange-byer-i-byen. Rem Koolhaas berømmes som den, der mest intenst har søgt denne by bl.a. gennem hans begreb om 'den generiske by', hvor målet var at komme væk fra nostalgien omkring byen og få øje på de nye muligheder, den aktuelle fragmenterede by giver anledning til. Byerne skal undgå "junkspace" – nye shopping malls, industribygninger og parkeringsarealer (2004:154) og i stedet gå i clinch med "byen som et 'kollisionsrum', hvor forskellige kræfter støder sammen, og hvor nye fænomener og nye sammenhænge kan opstå" (2004:155). Bech-Danielsen mener, at Koolhaas i hans projekt 'Euralille' formår at fange byens "puls" (2004:160), hvilket måske ikke er så mærkeligt i og med der er tale om et stationsområde. Det er i hvert fald et symbol, som også Walter Benjamin har fokuseret på som 'rigtig' byliv. Det danske præmierede BOASE-projekt ses som en ny type arkitektur, hvor man vil "frigøre bebyggede områder fra deres etablerede betydning", men samtidig skal "ny mening skal udspringe af de oversete områder, der findes inden for grænserne af det velkendte". Bech-Danielsen slutter programmatisk af med at sige, at "meningsfuld arkitektur [...] findes direkte i den eksisterende virkelighed" (2004:174).

Der er en række problemer som Bech-Danielsen og andre ikke kommer ind på i den forbindelse. Ikke nok med det, at der er mange betydninger om byen i spil; arkitekturens mening er simpelthen relativ. Som vi vender tilbage til, overser arkitekturen og byplanlægningen for mange variabler og kræfter før de kan tillade sig at komme med sådanne udsagn. Bech-Danielsen bør f.eks. problematisere repræsentationerne han sætter frem, fordi "'reality' – meanings, relations, values – is constituted for us in representations" (Shields 1999:244), og her er arkitekturen kun en af mange kilder til repræsentation. Jean Hillier (2007) viser f.eks. Greg Lynn og Peter Eisenman der, inspireret af Gilles Deleuzes begreb folden, tager en anden vej og accepterer forskelligheden i form af at lægge vægt på "distortions, foldings and juxtapositions" (2007:292) for at komme væk fra den rene repræsentationelle effekt (meningen fremtræder i sig selv af formen/arkitekturen). Eisenman vil skabe en arkitektur, der "deterritorialise fixed spatial traditions and forms" (2007:293) og skabe en 'flydende arkitektur' der skaber multiple forbindelser og transformationer (2007:295) eller "excess" (Rajchman 1998:20).

Så derfor: "A concept is never simple" (Jean Nouvel, her Rajchman 1998:39), den bør altid ryste det vi tager for givet ('doxa') og som sådan være en anledning til at tænke anderledes. Omtalte Koolhaas har også sagt, at fremtidens by vil være "scraped of architecture" (1998:111) fordi det ikke er arkitekturen, der er vigtig, derimod byens infrastruktur (miljø). Dog kunne man med BOASE in mente tilføje vigtigheden af – trods Koolhaas – at tænke på miljøvenlig arkitektur. Pointen ift. repræsentation, mening og arkitektur er imidlertid at holde fast i at "an 'art of seeing' belongs to what it is to think" (1998:112) og derfor må arkitekturens 'mening' forstås som afhængig af dette forhold.

Efter post-modernismen og dekonstruktionen synes det nu at være Gilles Deleuze, der er i centrum for den eksperimenterende arkitektur, måske især for den som anvender digitale og virtuelle redskaber. Navne kunne være Peter Eisenman og Greg Lynn. Eisenman siger, at i dag ses "flow as an integral part of matter. It is no longer separate from matter, and the conception of space and time changes what is possible in the built environment" (2004:20), og Greg Lynn taler derfor om foldning som en ny indgang til arkitekturen. En "le pli [foldning]" i arkitekturen bliver "pliancy", der "implies first an internal flexibility and second dependence on external forces for self-definition" (Lynn, her Harris 2005:46). En 'foldende' arkitektur skal deterritorialisere den kendte arkitektur og understrege arkitekturens 'provisiale' karakter afhængig af tid-rum forhold, brug og mennesker der bruger arkitekturen. Og derfor bør arkitekturen, ifølge Lynn, tænkes som "a 'plexus', a multi-linear network of interweavings, intertwining,

and intrications" (her ibid:47). Arkitekturen skal så at sige komme til – tilblive - oprinde gennem processen selv, og da bliver der tale om en differentieringsarkitektur, fordi den bliver afhængig af specifikke måder at tilslutte og mutere med arkitekturen på. Den bliver derfor afhængig af "a fluid logic of connectivity", hvor brugen må formodes at inkludere elementer, den ikke var tænkt i forhold til, dvs. den vigtige egenskab for arkitekturen er at kunne rumme de flydende aktualiseringer af mening, brug og symbolisme som – afhængig af tid, sted og mennesker – bliver den til del. Arkitektur bør derfor blive en dynamisk tærskel mellem det aktuelle/reale og det virtuelle/potentialerne.

Deleuze får aktualitet måske fordi som Elizabeth Grosz (2001:14) siger: "bodies are absent in architecture, but they remain architecture's unspoken condition". Dvs. kroppen – og vil jeg hævde det sociale i det sociale – nok er til stede som arkitekturens ultimative mål, men at den ikke er teoretiseret, analyseret eller forstået. Det er næppe et særlig provokerende udsagn, selvom funktionalismen jo i hvert fald indtænkte den rationelle-funktionelle-materialiserede krop i arkitekturen og indretningen af boliger og omgivelser. Men det var den homogeniserede og homologe krop og ikke ud fra, at kroppe er lige så forskellige som mennesker. Grosz (ibid:92-93) pointe er imidlertid, at arkitekturen overser mellemrummet, rummet i-mellem (in-between), dvs. det rum der altid er åbent for handling uanset arkitekturens intentionalitet. Der vil altid findes dette "space in which things are undone", og dette rum har derfor "a certain virtuality, a potential that always threatens to disrupt the operations of the identities that constitute it". Der findes en "indeterminacy or undecidability" i rum som f.eks. en 'forkert' brug af rummet, et møde der ikke skulle finde sted eller en uforudset hændelse.

Arkitekturens rum kan derfor kun være en grænseflade og en tærskel for potentialer, forskellighed og forhandlinger, og skal dette tages alvorligt, må arkitekturen tænkes som foreløbig, tilblivende og oprindende. Rummet må ses som "a multiplicity that brings together the key characteristics of externality, simultaneity, contiguity or juxtapositions, differences of degree, and quantitative differentiations" (ibid: 113) og tilhøre hændelsen, bevægelsen og relationerne og rummets 'assemblages' (Hillier 2007). Og hvad med excessen?

Deleuze siger, at "we are still implicating, explicating, replicating" (Rajchman 1998:15), og det er måske arkitekturens vigtigste problemstilling såvel som det er hverdagslivets?

Urbanisme

Henri Lefebvre har formuleret det sådan, at "enhver plan også indeholder en plan for et hverdagsliv" (Franzén & Sandstedt 1982). Rob Beauregard (1993:6) formulerer det således, at planlægningens diskurser implicerer "how we should live and invest, where, and with whom, and wowed throughout it are reasons for making choices". Valg og tolkninger skal ikke være tilfældige, men skal så at sige styres.

Nu vil ingen vel sige de ønsker at skabe kontrol, undertrykkelse eller normalisere, så i stedet for tales der om 'den gode by', 'den lykkelige by', boligkvalitet og æstetisk skønne miljøer (herlighedsværdier er blevet et af nutidens buzzwords). Ikke desto mindre viser arkitektur- og byplanlægningshistorien at den har været moralsk, kontrol-fokuseret og optaget af, hvordan der kan skabes fysiske planer for specifikke former for hverdagsliv. Men der er ikke mange, der læser denne historie endsige diskuterer den, så derfor må den introduceres her².

Arkitekter ser rum som skala, volumener og objekter i rum der skaber en helhed, omgivelsesmiljø, og giver nogle æstetiske kvaliteter. Bygeografen ser det som et relationelt rum skabt af de møder og interaktionsformer der formes i rummet. Og den Foucault inspirerede byplanlægnings-analyse ser rum som disciplinære rum. Alle tre tilgange kan genfindes i byplanlægningens egen historie, om man ser den tegnet af f.eks. Charles Booth, Patrick Geddes, von Hausmann, Camillo Sitte, Ebenezer

Howard eller Jane Jacobs (Osborne & Rose 2004). Hos alle er der en overbevisning om rummets og materielstrukturenes signifikativitet, social betydningskabende effekt og udviklingen af intentionelle sociale former (Østerberg 1998).

Fra det tidlige 18. århundrede, hvor der begyndte at blive en stærk politisk interesse i at skabe sunde byer for at få en sund og stabil arbejdskraft, så man byen som "a moral space" (Joyce 2003:145). Byplanlægningen byggede på, at problemerne var et produkt af byen selv, for eksempel i form af dårlige boliger, dårlig hygiejne og koncentrationen af fattige i bykernen, og vitaliseringen af byen inkluderede en moralsk formning af det byggede miljø (ibid.). Mere præcist på den måde, at læsningen af byens materielle tegn og repræsentationer skulle konnotere orden gennem "moral legibility" (ibid:151).

Buildings were above all about meaning; they were symbolic. The outer design should represent the inner meaning of the building ...an emphasis on authenticity, sincerity and truth, virtues which were now given historical expression (ibid: 152).

Kirken, rådhuset, tinghuset og byretten er eksempler på denne tankegang og disse moralsk-autoritative bygninger måtte gerne ligge på en akse, og i hvert fald i perspektiv så borgerne ikke kunne undgå at se dem. At styre byen kom også til at handle om "the spatialisation of virtue" gennem diagrammet, plads- og gadeudformningen, og målet var at skabe "a milieu of liberal government", hvor "the city becomes a sort of laboratory of conduct" (Osborne & Rose 1999:740). Man havde endog en utopi om en 'eudaemonic' by, dvs. "a spatial projection of social happiness" (ibid:740). I den 'lykkelige by' havde lethed, renheden, det organiske, sundhed og harmoni en særlig betydning, og rummet var et middel til at skabe denne by. Midlerne var bl.a. at skabe visuelt overblik, lys, grønne områder etc. Eller udtrykt af Burnham (ibid: 748).

We float by lawns, where villas, swan like, rest upon their terraces, and where white balustrades and wood-nymphs are just visible in the gloaming. The evening comes, with myriad coloured lights twinkling through air perfumed with water-lilies, and Nature enfolds us, like happy children.

2 En undtagelse er Bech-Danielsen (2004).

Dette noget svulstige, æstetistiske ordvalg kan synes fremmed i dag, men fænomener som 'New Urbanism' sværger til æstetikken som vejen til 'lykkelige liv' gennem æstetisk og historisk bevidste og detail-designede boliger og boområder. Margo Huxly (2006) identificerer tre rumlige rationaliteter i byplanlægningens historie:

- (a) 'Dispositional rationalities' hvor der trækkes på den disciplinære magt der ligger i en plan der skaber et ordnet, hierarkisk og stratificeret byrum.
- (b) 'Generative rationalities' hvor det handler om at udnytte teknologier – herunder rumformningen – for at "correcting specific bio-social processes which will generate positive effects in bodies, behaviours and moral temperaments" (ibid:784).
- (c) 'Vitalist spatial rationalities' mobiliseres gennem et "complex amalgams of thought and practice" (ibid.), dvs. overbevisningen om at menneskers handlinger bygger på samspillet mellem "mind, will and spirit" (ibid:781), og hvor der 'appelleres' til det spirituelle, possibilistiske og evolutionært guidende i rum.

Dette er også relevante perspektiver på den nuværende tænkning omkring rum i bypolitik, byplanlægning og arkitektur, og der bør derfor være en kamp om repræsentationer, betydninger og læsninger af disse. For uanset om rum og arkitektur tænkes som funktionelle, 'lykkeskabende', æstetiske, moralske eller overskridende, så kan en dybere analyse hurtigt vise, at disse tre rumlige rationaliteter er i spil. Dette er vigtigt, fordi det viser, at bypolitikken og planlægningen nærmer sig det sociale gennem rummet og ikke omvendt (Pløger 2001).

Bylivets fænomnologi

Bylivets fænomnologi handler om hverdagslivet og dets hverdagsagtighed (rutiner, gentagelser, tagen-for-givet), men også om byens 'fodspor', rytmer, mikro-sociale forskydninger og vitalisme (Amin & Thrift 2002). Det handler om de transitive (flygtige) oplevelser, situationer, hændelser, udtryk og indtryk, der påvirker fodsporene, rytmerne og samtidig udfordrer byens og bylivets mening og meningsfuldhed, som politikere, borgere og planlæggere ser det (Hillier 2007).

At tænke sig byens fænomnologi er i høj et spørgsmål om at tænke byens rum, dvs. hvordan mennesker bruger og forestiller sig disse rum som brugbare. Dette rums virkning afhænger af faktorer som tæthed, strømme, rumlige konfigurationer, mobiliteter, og – er vi efterhånden parat til at acceptere – det 'glokale', dvs. hvordan det globale manifesterer sig i byerne.

Ash Amin & Nigel Thrift (2002:27) taler om en 'ontologi af tilfældige sammenstød (encounters) og væren sammen (togetherness) baseret på principperne om forbindelser, udstrækning og kontinuerlig

forandring' som grundlæggende for at forstå byen. I dette henviser de til at byen må forstås som 'proces' og 'potentiale' hvor vi må prøve at forstå de kontinuerlige tilblivelser der bliver skabt gennem 'møder' mellem forskellige kræfter og former for kræfter i byen. Her kan byens rytmer, livsformer, kroppe såvel som økonomi, politik og planlægning spille en rolle, og dette gør byen som struktur 'porøs' og hvad vi mener er bylivets kræfter og essens 'transitiv' (forbigående). Denne kompleksitet skal ikke forstås som 'absolut relativisme', men er en understregning af at vi må se på de konkrete byer, steder og kræfter i spil. Vi kan ikke generalisere ved henvisning til nogle bestemte, universelle struktur-kræfter, men må hele tiden fokusere på hvordan de virker konkret i tid og på stedet.

Det 'forbigående' og det 'porøse' er måske særligt kendetegnet for bylivet, hvor f.eks. Walter Benjamins flaneur (Benjamin 1991) er kerne eksemplet den vandrende byboer der søger netop byens tilfældigheder, porøsitet og imaginæritet. Urbanitet kræver at kunne leve i byens kompleksitet gennem både en refleksiv læsning af dens liv og samtidig også en forsoning med dens porøsitet og forandring. Amin & Thrift (2002:9) taler her om 'en ontologi af excessens proces', dvs. at i byen møder man hele tiden eksempler på en excessiv overskridelse af det kendte f.eks. i form af avantgarde events eller andre former for brud med den vante orden og forestillingsverden. Det er så at sige bylivets banalitet – på linje med det vanemæssige og gentagelige hverdagsliv - at møde den ekstreme forskellighed fra en selv og det man står for, forandringer og tilblivelser som en del af den kompleksitet af kræfter der manifesterer sig i byrummene.

Byens rum er for blikket, flaneringen og nydelsen; alle momenter i den konstante tilblivelse af rumlig situationer, betydning og mening. Byens ontologi er en 'væren-sammen' af fremmede, forbindelser, relationer og forhold der dannes, og det giver byrummene en særlig intensitet, hvor det er forskelligheden, hændelsen og blikkets tilegnelse af rummet, der er det centrale. Byens rum præges af enten den serielle handling eller det at se på eller blive set. Det er dette spil der fascinerer, og samtidig er netop foranderligheden i byen både et vilkår og en kvalitet for mange. I mange byrum søger man den uventede hændelse og spontane handling. Byen er en scene hvor 'image', repræsentationer, tegn og koder sættes i spil, og denne by er især for det æstetiske blik, selvom også det moralske blik ofte blander sig ('det kan man da ikke'). Byens fænomenologi, byens strømme og relationer har potentialer til at skabe generative sociale konfigurationer – udvekslinger, samtaler, refleksion – og det er dette byerne søger at stimulere gennem byrumsorganiseringen, arkitekturen og mødestederne.

Eduardo Mendieta (2001:9) har en vigtig forståelse af denne bylivets fænomenologi. Han siger at 'ved fænomenologi må forstås begreber der er kropsliggjorte praksiser, og praksiser som fortolkende eller meningsgivende skemaer der ses som værende en del af en livsform eller et socio-historisk miljø. Der er ingen begreber uden praksis og ingen praksis uden en verden'.

Byen er i den mening virtuel, dvs. et åbent potentiale der hele skabes og forandres af en kompleksitet og principielt altid forandrende konstellation af kræfter, ressourcer og muligheder hvis effekt afhænger af aktørernes kapaciteter til at 'læse' dem og være i kompleksiteten som handlende og reflekterende aktører. Brugen af byen, læsningen af byen, kan, mener byerne med rette, stimuleres af kunst, events, pladskvaliteter, atmosfære og æstetik, men byerne er sjældent interesseret i at slippe kræfterne løs. De synes heller ikke parate til at acceptere at tilblivelser og forandring er et vilkår for byerne. I løbet af 5-10 år er attraktive pladser, tilbud og boliger pludselig uinteressante for målgruppen bl.a. på baggrund af vores fænomenologiske 'forståelse' og brug af byen.

Meningsfulde byliv

Al ting repræsenterer. Vi kunne tilføje at sansninger, ord og udtryk, diskursers repræsentation på en gang er sociale realiteter (for et subjekt) og relative (afhængig af position og perspektiv). Konnotationer, metaforer og denotationer forstyrrer også tegnenes repræsentation og vores omgang med dem. Vi kan ikke klare os uden repræsentationer, men der er også altid en repræsentationskrise, en tvetydighed. Vi må leve med det, men kan ikke, for vi kan ikke leve i et repræsentativt 'ingenting', ligegyldighed eller ligegyldighed, fordi vi vil skabe mening, forskel og skaber forståelse. Hvad gør vi så?

Det interessante i spørgsmålet om repræsentationer er således ikke at de findes, men hvad der gøres med deres effekter? Der er en sammenhæng mellem repræsentation og diskurs, mellem udtryk og indhold, 'læsning' og mening, forståelse, fortolkning og position³. Repræsentationer er en art kommunikation – tegn med betydningssignalisering - eller i hvert fald mødes de som sådan af individer. Det interessante – og den politisk strategiske udfordring – er, at den sociale repræsentation i dette rummer en kontingent faktor - tvetydighed, associationer og konnotationsbaseret. Den planpolitiske tendens er en politisk og professionel vilje til at udradere denne usikkerhed frem for at blive stimuleret af den.

Repræsentationer⁴ er således ustabile bl.a. fordi de sociale og rumlige forhold også har en kontekst uden for politikens domæne, hvor diskursen, tegnene og symbolerne 'oversættes'. Det er vigtigt at huske på Nietzsches dictum: "Der findes ikke sandheder, kun fortolkninger af verden!"⁵, og det er derfor plandiskursens opgave at "organisere betydning" (Krause-Jensen 1978:62). Som Beaugard (1993:279) er inde på, "all readings depends upon position" og det gælder både politikerne, planlæggeren og borgeren. Man kan derfor med afsæt i Roland Barthes statement om at "the city is a text" (1994) argumentere for, at i spørgsmålet om byplanlægningens repræsentationer skal vi se dens diskurser og materialitetsformer som midler "to shape our attention, provide reasons for how we should act in response" (Beaugard 1993:xi). Det er disse spor, der følges her.

En kort argumentation kunne derfor være: repræsentation betyder tegn, der betyder sprog, der betyder at se verden som en social konstruktion. Sprog og ord danner også betydning, men betyder det også en 'hermeneutisk praksis som nødvendig følge, dvs. tolkning/for-tolkning og given mening til alle former for tegn

3 Dette inkluderende både den ovennævnte tematik om det sproglige, men også kunne inkludere problematikker om det ikke-sproglige og det urealiserbare 'the real' (Lacan). 'Det reale' hos Lacan er aldrig blevet udtrykt i ord eller symboler eller fået et navn eller form. Det er noget der tilhører kroppen, behovene, nydelsen mv. (Zizek 1999).

4 Der findes mange former for repræsentationsanalyse. Repræsentationsanalyser holdes f.eks. på symbolanalysens niveau (ex. arkitektur) eller livsstil (gennem konsum, mode, roller) og livsformsanalyser med arbejdet som udgangspunkt.

5 Det er vigtigt at forstå, at Foucault ikke siger, at der ikke findes sandheder, for det gør der altid. Mennesket sætter altid sandheder, men det han som Nietzsche siger, er at de er relative. De er relative i forhold til subjektets position, dvs. hvor man taler fra, ud fra hvilke diskursive rammer, politiske ideologier, magtforhold mv., man taler. Sandheden er altid noget som produceres, italesættes og iscenesættes, og derfor eksisterer der kun myriader af lokale og specifikke sandheder.

vi møder og øjeblikkelig når vi møder dem? Og dette fører vel direkte til Barthes påstand om, at 'byen er en tekst' og Derridas om at 'der er intet udenfor teksten'?

Det betyder, som Derrida hævder, "everything can be understood through texts" (Harvey 1996:80), fordi vi ikke kan forstå eller give mening uden om diskurser og sprog. Det der skal forstås, kan kun forstås inden for diskurser, og deres ord og betydningsskemaer er f.eks. relateret til "thoughts, fantasy and desires" (ibid.). Forståelse kræver en 'oversættelse' der ikke nødvendigvis er mimetisk til sproget eller ordet, men kan også begrundes f.eks. følelsesmæssigt. Eller som Harvey siger: "the discursive moment is a form of power, it is a mode of formation of beliefs and desires, it is itself an institution, a mode of social relating, a material practice, a fundamental moment of experience" (1996:83)⁶.

Repræsentationen er fanget mellem ordet og forestilling (Foucault 1983:38). Dvs. at der altid skabes en relation mellem ordet og forestillingen, men det kan ikke tages for givet, at der er tale om en mimetisk relation ('similitude' hos Foucault, lighedannethed, ord og objekt smelter sammen), men i virkeligheden om en vis lighed ('resemblance' hos Foucault). Ordet, begrebet, kategorien, udsagnet, udtrykket vil som regel dominere relationen mellem repræsentationens udtryk og 'mening' eller effekt⁷, og det må ikke glemmes, at i forestillingen ligger der også ikke-diskursive elementer som kroppen, begær, følelser og sansen. Så vi kan godt efterlyse en større forståelse for 'det reale' i Lacan's forstand, men når der skal samhandles og når der skal bygges og planlægges, må der samtales og der må tænkes ud fra diskurser. Derfor slipper vi ikke uden om sprogets filosofiske problematik, som den er præsenteret ovenfor.

Dette fordi en repræsentation som et tegn dels kun kan have en potentiel mening som et udtryk, der symboliserer/signaliserer mening, og dels må tegnet læses og udlægges for at få effekt (vi er her ikke interesseret i forskellen eller ligheden mellem kroppens 'læsning' og subjektets meningsdannelse). I situationen og konteksten vil der finde en forståelsesorienteret tolkning sted, hvilket også må forudsættes i byformningen og byplanlægningen, da dette er forudsætningen for at brug af rummet rimeligt adækvat i forhold til dets hensigt kan finde sted.

Byens sociale fysik danner nogle handlingsformende materielle rammer omkring det sociale felt og disse materielle forhold er signifikative, dvs. danner betydninger der så at sige inviterer til at foretage bestemte handlinger (Østerberg 1998). Et foucaultiansk perspektiv præciserer, at det handler om en materiel iscenesættelse af byens spatiale mikro-magter, en form for biopolitik, en rationel formgivning af byen, samtidig med at disciplinering iværksættes gennem selvregulering gennem rummets signalisering af 'det normale'. Designet af det sociale livs rumlighed og udfoldelse i rum er således "en magtteknik, men som også yder en specifik kodning af feltets brugsværdi og mening" (Pløger 2002:66)⁸. Lefebvre hævder da også at 'enhver plan er en plan for et hverdagsliv' (Franzén & Sandstedt 1982),

⁶ Man bliver dog noget forbavset, når Harvey pludselig konstaterer at "language has to be understood as a historical-geographical creation" (1996:88). Det er selvfølgelig rigtigt at det talte sprog er både historisk og geografisk situeret (f.eks. som dialekt), men det er hos Harvey et argument der fremføres i forlængelse af Raymond Williams insistering på at det talte sprog er en del af "human self-creation", altså et element i selvforståelsen. Dette kan ikke reduceres til historisk eller geografisk situerethed, fordi det overser f.eks. at folk skifter kontekst og forandrer betydningsskemaer.

⁷ Selvom der også indenfor kunst- og arkitekturteorien opereres med sublime oplevelser.

⁸ Det følgende bygger på Pløger (2002).

og Foucault at "space is fundamental in any form of communal life; space is fundamental in any exercise of power" (1984:252). Rumorganiseringen producerer "et miljø af immanens", "en specifik stilisering og håndtering eller styring af adfærd" (Osborne & Rose 1999:737). Dvs. rum skaber en immanent regulering og ordening af brugen i kraft af form, funktion og materielle. Urbanisme, byformning, er netop et redskab i den minutiøse disciplinering, korrigerende og ordening af det sociale felt. Sammenvævningen af rummets fysik, organisering og formgivning, og rummets signifikativitet skal få mennesker til "styre sig selv" (Osborne & Rose 1999:738)⁹. Arkitektur og rum skal kode det sociale felts rumlighed f.eks. ved at foreskrive en form for moral (ibid:149). Det spatiale felt disponerer for bestemte handlinger helst i form af en "passiv tilegnelse af [rumlige] færdigheder" (Raffnsøe 1999:48). Urbanisme, byformning, er således gennem formens dispositiver en "orchestrating of the general and the specific" (Rabinow 1994:402) ud fra en idé om, at formen kan være anvisende på normen (Rabinow 1989). Der skabes rum, der signaliserer orden, dyder, sæder og skikke.

Margo Huxley (2006) viser som sagt hvordan (by)planlægningen historisk set kan siges at bygge på dispositionelle rationaliteter, generative rationaliteter og endelig vitalistiske spatiale rationaliteter. Repræsentationer kan begribes indenfor samme dynamik ved at tilføje et par dimensioner. Repræsentationens dispositionelle rationalitet er, som jeg udlægger det, således at skabe orden ift. de hegemoniske betydningskemaer der er i spil og gøre dem 'fælles'. Dette er formen hver gang, der skal skabes forståelse, normer og konsensus om politikker eller (by)planlægningstiltag. Repræsentationens generative funktion er at bidrage til processer, en retning, i produktionen af en 'korrekt', 'acceptabel' betydning. Repræsentationens vitalistiske aspekt er at skabe en vilje til handling og samhandling gennem sammensmeltningen af den dispositionelle og generative rationalitet. Repræsentationer og diskursive rationaliteter er således forbundne.

Repræsentationer skal på den ene side bevæge, men de skal også sættes i bevægelse, dvs. de er ikke noget i sig selv og samtidig skaber de effekt-i-brug. Man kan sige, at repræsentationer på samme måde som diskurser – som de er en del af – også er en del af diskursernes rationalitet. Når Københavns kommune italesætter Metropolzonen som et strategisk fokus, iscenesætter de samtidig specifikke diskurser og deres rationaler. Det er konkurrencebyen der er i fokus og ikke familiebyen. Når kommunen samtidig satser på fællesskabet, særligt i belastede forstæder, så er det ikke bykonkurrence, men de nære relationer og de sociale bånd der er i fokus. I begge tilfælde satses der på at iscenesætte specifikke betydningsrammer og deres dispositionelle, generative og vitalistiske rationaliteter.

5 Afslutning

Byliv antyder en unik måde at være på og leve med. Selvfølgelig findes der rutinemæssige byliv, og det er det der former hverdagslivet for de fleste, men byen forbindes også her som det attraktive modstykke til det serielle liv. Man søger æstetiske oplevelser af alle mulige slags, man søger hændelsen, det hedonistiske, den nydelsesfulde brug af byen og dens rum. I byen lever man midt i det kendte og det fremmede, og fremmedheden og andetheden i det sociale er attraktiv både som oplevelse og

⁹ De fleste oversætter det franske 'dispositif' med det engelske 'apparatus'. Det forekommer at denne oversættelse mister flere pointer hos Foucault: (1) Han taler om 'relationer' og 'formationer' af dispositiver, (2) 'the said' og 'discourses', (3) at diskursen har en meningsskabende funktion (f.eks. 'justifying or making a practice' eller 'subjection of madness'). Det er altså mere end et 'apparatus', det er også dispositioneringen for noget. Et dispositiv er således "grundlæggende en vidensformation" (Pløger 2002:67) der skal skabe betydning og mening.

som anledning til moralisme. Bymennesket vil gerne leve både 'her' og 'et andet sted'. Men først og fremmest lærer byen mennesket at leve i nuet og midt i mangfoldet. Bylivets og byrummets betydning og meningsfuldhed skabes midt i mellem de mentale, sociale og rumlige repræsentationer; men det er langtfra altid det giver det resultat, som politikerne og arkitekterne forventede. Desværre, de centrale byrum er ikke for alle.

Politikere, planlæggere, arkitekter og forskere møder en ny form for by, og de har samtidig alt for længe ignoreret de virkelige kræfter i byudviklingen. Der tales meget om den globale by, men det er allerede en forældet tankegang der hviler på traditionelle ideer om strukturer, systemer og økonomi. Det, vi omtaler som globale forhold, er flows af kræfter, der er bundet op i netværk, tænkemåder, interesser, motiver og følelser, der må tilpasses til den kontekst, hvor de 'lander' og finder deres sted.

Byrummet tillægges i dag stor politisk betydning i byer, der vil deltage i den interurbane konkurrence, men også her er der en række forhold, som der ikke fokuseres på. Måske skulle vi lægge os John Rajchmans (1998:109) ord på sinde?

Future cities may then be said to be those invented, imagined, "constructed" relations or passageways between this unforeseen future and this indeterminate past in our being, through which we respond to the necessity, in what is happening to us, of some event – of some "actualization" in the present of a virtual future.

Fremtidens by er den imaginære by, hvilket sandsynligvis inkluderer at blive mere interesseret i utopien såvel som eksperimentet og det midlertidige. Det betyder også at lade hændelsens mulighed ('actualisation') blive en vigtigere byrumskvalitet. Men hvordan lægge til rette for en hændelsernes byrum? Hvad er utopiens byrum?

John Pløger er lektor, dr. art., ved Center for Byudvikling på Roskilde Universitets Center, samt akademisk partner på det tværfaglige projekt 'Byens rum som udviklingsstrategi'.

Kilder

- Amin, Ash & Graham, Stephen (1997): *The Ordinary City*, Durham: Department of Geography, University of Durham, <http://www.geography.dur.ac.uk>
- Amin, Ash & Thrift, Nigel (2002): *Cities: Reimagining the Urban*, Oxford: Polity Press
- Aspen, Jonny (red): *By og byliv i endring. Studier av byrom og handlingsrom i Oslo*, Oslo: Spartacus forlag/SAP.
- Barthes, Roland (1994): *Mythologies*, London: Grant & Cutler
- Beauregard; Rob (1993): *Voices of Decline*, Oxford: Blackwell.
- Bech-Danielsen, Claus (2004): *Moderne arkitektur – hva' er meningen?*, København: Systime
- Benjamin, Walter (1991): *Passagenverket*, Lund: Symposion Förlag.
- Carlberg, Nicolai & Christensen, Søren Møller (2005): *Byliv og havnefront*, København: Museum Tusulanums Forlag.
- Cronin, Anne M. & Hetherington, Kevin (eds.) (2008): *Consuming the Entrepreneurial City. Image, Memory, Spectacle*, London: Routledge.
- Eisenman, Peter (2004): *Eisenman inside out: selected writings, 1963-1988*, New Haven: Yale University Press.
- Foucault, Michel (1983): *This is not a Pipe*, Berkeley: University of California Press.
- Foucault, Michel (1984): *The Foucault Reader* (ed. Paul Rabinow), New York: Perigrine.
- Franzén, Mats & Sandstedt, Eva (1982): *Boendets planering og vardagslivets organisering: Kvinnan, familjen och staden*, Kvinnotetenskapelig Tidskrift
- Grosz, Elizabeth (2001): *Architecture from the Outside: Essays on Virtual and Real Space*, Boston: MIT Press
- Harvey, David (1989): *The Condition of Postmodernity: An Enquiry into the Origins of Cultural Change*, Oxford: Blackwell
- Harvey, David (1996): *Justice, Nature and the Geography of Differences*, Oxford: Blackwell.
- Hillier, Jean (2007): *Stretching Beyond the Horizon: A Multiplanar Theory of Spatial Planning and Governance*, Aldershot: Ashgate
- Hubbard, Phil (2006): *The City*, London: Routledge.
- Huxley, Margo (2006): *Spatial Rationalities: Order, Environment, Evolution and Government*, *Social and Cultural Geography*, 7, 5: s. 771-787.
- Joyce (2003): *The Rule of Freedom*, London: Verso.
- Kjærdsdam, Finn (1995): *Byplanlægningens historie*, Aalborg: Aalborg Universitetsforlag
- Krause-Jensen, Esbern (1978): *Viden og magt: studier i Michel Foucaults institutionskritik*, København: Rhodos

- Lash, Scott (2006): *Global Culture Industries: The Mediation of Things*, Oxford: Polity Press
- Lefebvre, Henri (1991): *The Production of Space*, Oxford: Blackwell.
- Harris, Paul A. (2005) To See with the Mind and Think through the Eye: Deleuze, Folding Architecture, and Simon Rodia's Watts Towers, in Ian Buchanan & Gregg Lambert (eds.): *Deleuze and Space*, Edinburgh: Edinburgh University Press, 36-60.
- Mendieta, Eduardo (2001): *Invisible Cities. A phenomenology of globalization from below, City analysis of urban trends, culture, theory, policy, action, Vol.5, No.1, 7-26.*
- Pløger, John (2001): *Byens språk*, Oslo: Spartacus forlag.
- Pløger, John (2002): *Byfællesskab – sprængningen af et spatialt dispositiv*, *Distinktion*, Nr.4 2002, 63-76.
- Rajchman, John (1998): *The Deleuze Connections*, Boston: MIT Press
- Osborne, Thomas & Rose, Nikolas (1999): *Governing cities: notes on the spatialisation of virtue*, *Environment & Planning D: Society & Space*, Vol. 17, 737-760.
- Osborne, Thomas & Rose, Nikolas (2004): *Spatial phenomenotics: making space with Charles Booth and Patrick Geddes*, *Environment & Planning D: Society & Space*, Vol. 22, 209-228.
- Raban, Jonathan (1972): *The Soft City*, London: The Harvill Press.
- Rabinow, Paul (1989): *French Modern. Norms and Forms of the Social Environment*, Chicago: The University of Chicago Press.
- Raffnsøe, Sverre (1999): *Michel Foucaults dispositionelle magtanalytik*, *GRUS nr. 59: s.45-70*
- Shields, Rob (1996): *A Guide to Urban Representation and What to Do About it: Alternative Traditions of Urban Theory*, i: Anthony D. King (ed.): *Ethnicity, Capital and Culture in the Twenty-first Century Metropolis*, London: Macmillan, 227-252.
- Shields, Rob (1999): *Lefebvre, Love & Struggle*, London: Routledge.
- Simonsen, Kirsten (2006): *Byens mange ansigter – konstruktion af byen i praksis og fortælling*, Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.
- Tonboe, Jens Christian (1985): *Colonization of Urban Civil Society*, Aalborg: Aalborg Universitetsforlag
- Tonboe, Jens Christian (1988): *Storbyens sociologi*, Aalborg: Aalborg Universitetsforlag
- Zizek, Slavoj (1999): *Njutandets förvandlingar. Sex essäer om kvinnan, kulturen och naturen*, Stockholm: NOK Pocket.
- Østerberg, Dag (1998): *Arkitektur og sosiologi i Oslo*, Oslo: Pax forlag.ydende planlægning